

en laten wij maar in eens zeggen: neurofibrillen. Maar wat zou de periphere pool van een typische epitheelcel aan zoo'n uitlooper hebben? Als het noodig is, vormt hij hem en wel als onbeweeglijke staafjes of als beweeglijke trilharen. En die stijve haartjes kunnen ook wel prikkels geleiden (reukcellen, staafjes- en kegelcellen). Een cuticula, resp. membrana propria wordt door beide polen gevormd.

En ondanks dat alles, meen ik toch aan die tegenstelling, aan die polariteit te moeten vasthouden, omdat zonder aan te nemen, dat voor de cel de richtingen boven-onder, voor-achter, rechts-links, *bestaan*, de geheele embryologische ontwikkeling een ten eenen male onverklaarbaar mysterie blijft. Er moet toch een ordenend beginsel zijn, dat iedere cel van het zich ontwikkelende jonge organisme op haar juiste plaats brengt, te rechter tijd. Hoe men zich dat prachtige in elkaar grijpen van de ontogenetische processen kan denken, wanneer de cel eenvoudig een voor *richting* indifferent klompje protoplasma is, is mij volkomen onbegrijpelijk. Maar als een cel iets van richting moet bespeuren, moet zij in verschillende richtingen ongelijk gebouwd zijn: assen bezitten.

Dit is een program voor later onderzoek. PEKELHARING onthoudt zich blijkbaar uit beginsel van dergelijke beschouwingen en wendt liever den blik achterwaarts om de historische ontwikkeling onzer kennis te schetsen. In dien gedachtengang is het jammer, dat vergeten is, het niet onbelangrijke aandeel te vermelden, hetwelk de Leidsche School omstreeks 1876 en 1883 o.a. in de bijdragen van VOGELPOEL en G. BOUMA, gehad heeft in de vermeerdering onzer kennis van het kraakbeen.

Moge een nieuwe druk spoedig noodig zijn. Het werk is een groote verspreiding ruimschoots waard.

M. C. DEKHUYZEN.

PAUL TH. MÜLLER, *Vorlesungen über Infektion und Immunität*. Fünfte erweiterte und vermehrte Auflage. Jena, GUSTAV FISCHER, 1917. Prijs 10 mark.

Van een boek, dat nu reeds voor de vijfde maal in dit *Tijdschrift* wordt aangekondigd, zal men wel geen uitvoerige bespreking verwachten. Ref.'s zeer gunstig oordeel daarover heeft zich niet gewijzigd. Deze nieuwe uitgave, vijf jaar na de vorige het licht ziende, is weder op de hoogte van den tijd gebracht, zonder veel in omvang te zijn toegenomen. De prijs is intusschen met twee mark verhoogd. De aanvullingen betreffen voornamelijk de hoofdstukken over voorzorgsenting en serotherapie, over anaphylaxis en over serodiagnostiek, w. o. ABDERHALDEN's methode tot aantooning van „afweerfermenten”.

C. EIJKMAN.

J. W. F. JANSSEN, *Over Röntgenologisch schedelonderzoek*. Academisch Proefschrift. Amsterdam, 1917.

Een bij uitstek praktisch proefschrift is dit uit het laboratorium van prof. WERTHEIM SALOMONSON afkomstige werk zeker. Wat met het röntgenonderzoek van den schedel voor de kliniek te bereiken

is, kan den lezers van dit *Tijdschrift* bekend zijn uit de verslagen der röntgenvereniging en van het natuur- en geneeskundig congres (zie 1916, I, bldz. 1585; 1917, I, bldz. 1304 en 1917, II, bldz. 430), waar het onderzoek van oogkas en rotsbeen en de daarmee verkregen resultaten door STENVERS, DE KLEYN, VAN DER HOEVE en WINKLER beschreven zijn. Daarbij zal den lezer dan tevens blijken, hoe het bij het gewirwar van schaduwlijnen op een schedelradiogram niet mogelijk is de juiste beteekenis van iedere schaduw vast te stellen, tenzij men de projectie-omstandigheden, die, naarmate het te onderzoeken onderdeel een ander is, ook andere zijn, zoo gunstig mogelijk kiest en door nauwkeurig onderzoek en vergelijking de beteekenis dezer schaduwen onder normale omstandigheden eerst vastgesteld heeft.

JANSEN heeft zich nu de dankbare taak gesteld na te gaan de meest gunstige standen, waarin schedel en röntgenbuis geplaatst moeten worden, om bepaalde onderdeelen van den schedel te kunnen beoordeelen. Hij vervaardigde een toestel, dat het voordeel heeft eenvoudig en weinig kostbaar te zijn en waarmee de schedel in elken gewenschten stand gebracht en vastgehouden kan worden, terwijl de mate van draaiing in twee vlakken afleesbaar is en elken gewilden stand dus onmiddellijk toegepast of teruggevonden kan worden. Dit is vooral daarom van belang, omdat bij de beoordeeling van een dergelijk radiogram een symmetrische opname der andere zijde noodzakelijk is. Nadat deze gunstigste standen aan skeletschedels bepaald waren, werden ook bij patiënten opnamen gemaakt. Het proefschrift is dan ook gesierd door keurige reproducties van radiogrammen aan het skelet en in vivo verkregen.

Aan het slot volgt een lijstje van verschillende onderdeelen van den schedel en den stand, waarin het steuntoestel gebracht moet worden, om de gewenschte doorlichtingsrichting te verkrijgen.

Zoo vindt men de stralenrichting aangegeven niet alleen voor onderdeelen, waarvoor reeds één of meer methoden van onderzoek bekend waren, maar ook voor eenige, waarbij dit nog niet het geval was. Voor alle onderdeelen geldt echter, dat de stand van den schedel in *maat en getal* weergegeven is en daarin schuilt mede de beteekenis van dit voor de röntgentechniek zoo verdienstelijke werk.

N. VOORHOEVE.

BEROEPSBELANGEN.

EEN HOOGLEERAAR DISCIPLINAIR GESTRAFT; KUNSTMATIGE BEVRUCHTING EN STRAFRECHT. — De gynaecoloog prof. MAX HENKEL te Jena is van be ambt van directeur der gynaecologische kliniek ontheven, omdat gebleken was, dat hij op roekelooze wijze operaties verrichtte, zoodat blaasverwondingen en infecties niet tot de zeldzaamheden behoorden; dat hij zich om de zuigelingen, in de kliniek geboren, niet bekommerde; dat hij in een geval van eclampsie, hoewel door den assistent, herhaaldelijk telefonisch ontboden, niet naar de kliniek had willen komen, zoodat moeder en kind stierven; dat hij een operatie tegen den wil der patiënte had vervroegd, om zijn kunst aan een prins van Lippe te kunnen vertoonen, en dat hij zonder behoorlijke geneeskundige indicaties in zijn kliniek herhaaldelijk abortus teweeg had gebracht.

De disciplinaire strafkamer van Weimar nam in aanmerking de „ontegenzeggelijk groote verdiensten van den professor als arts en leider der kliniek” en veroordeelde